

RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 161 (19).**

1922. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus. 3. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. — 4. Teadaandmine terwituse kohta. — 5. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Annusson'i küsimise peale Tallinna tehnikumihoone ehitamise ja tehnikumi lõpetajate õiguste kohta. — 6. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Piiskar'i küsimise peale Järwa- ja Läänemaa õpetajaliitude wastutusele wõtmise kohta. — 7. Wabariigi Walitsuse wastamine W. Binsol'i küsimise peale Sürgawere algkooliruumide mittewabastamise kohta. — 8. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Piiskar'i küsimise peale maasaajate kõrwale ajutiselt asetatud maaharijate seisukorra kindlustamatuse kohta. — 9. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Piiskar'i ja J. Tiks'i küsimise peale Kabala metsatööliste kohtade ülesütleamise kohta. — 10. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Tiks'i küsimise peale Kabala metskonna metsatööliste osa warustuse andmatajätmise kohta. — 11. J. Piiskar'i küsimine Wabariigi Walitsusele korterikriisi kohta. — 12. Iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma arupärimise-ettepanek sõjaseaduse osalise edasikestmise kohta. — 13. Riigi 1922 a. eelarwe muudatuste seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 14. Eluaseme seadus — Päewakorral. — 15. Haiguskinditus-seadus — I lugemisel. — 16. Terwishoiu peawalitsuse töö-hoolekandeministeeriumi alla ülewõimise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 17. Juhataja teadaandmine järgmise koosoleku kohta.

Riigikogu koosolek 19. oktoobril 1922 a. kell 10 hommikul.

Kokku on tulnud 83 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees K.

Wirma.

Sekretääri kohal sekretäär A. Tupits.

Walitsuse looshis: haridusminister H.

Bauer, põllutööminister B. Rostfeldt, tööhoolekandeminister Chr. Kaarna.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päewakorra täiendamine.

Juhataja K. Wirma: Awan Riigikogu koosoleku. Juhatus poolt on ettepanek täiendada päewakorda peale 5. punkti weel järgmise punktiga: Wabariigi Walitsuse wastamine J. Tiks'i küsimise peale Kabala metskonna metsatööliste osa tasu maksmata jätmise kohta. Päewakorra kohta enam mingisuguseid ettepanekuid ei tehta, loen päewakorra niisugusena wastu wõetuks.

2. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus.

Enne päewakorra juurde minemist on Riigikogu juhatusel teatada, et Riigikogu liikme kohustused on maha pannud rkl. Seljamaa, ning Riigikogu juhatus poolt on samas nimekirjas olewale kandidaadile Karl Liwak'ile kutse saadetud. Siis on weel teatanud rkl. Peeter Treiberg, et ta Riigikogu liikme wolitused maha paneb. Et samas nimekirjas olewad kandidaadid Karl Tomingas, Aksel Rüütli, August Kena, August

Reeben ja Artur Lall on teatanud, et nemad Riigikogu liikme kohustuse täitmisele ei asu, siis on Riigikogu juhatus samast rühmast järgmisele kandidaadile Johannes Lehman'ile kutse saatnud. Siis on weel sekretääril sõna teatamiseks, missugused seadused komisjonidesse antud on.

3. Teadaandmine komisjoni antud seaduse kohta.

Sekretäär A. Tupits (loeb): Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogude wabariigi wahelist 25. now. 1921 a. tehtud lepingut täiendada protokoll, mis samade riikide wahel 27. mail 1922 a. tehtud, kinnitamise seadus.

4. Teadaandmine terwituse kohta.

Juhataja K. Wirma: Riigikogule on tulnud terwitustelegramm Narwa kommertsikooli poolt, kooli juubeli puhul.

Riigikogu läheb 5. päewakorra-punkti juurde.

5. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Annusson'i küsimise peale Tallinna tehnikumihoone ehitamise ja tehnikumi lõpetajate õiguste kohta.

Haridusminister H. Bauer: Aus-tatud Riigikogu liik-med! Wabariigi Walitsusele on siin kolm küsimist ette pandud, millede peale seletust palutakse: 1) Millal kawatseb walitsus Tallinna tehnikumihoone ehitamise eeltöödega algust teha? 2) missuguses seisukorras on tehnikumi lõpetajate õiguste küsimus? ja 3) missugused kawatsused on

Wabariigi Walitsusel kõrgema tehnilise hariduse alal üldse? Nende küsimiste peale on mul au wastata järgmist.

Esiteks, Wabariigi Walitsus kawatseb tehnikumihoone ehituse eeltöödega algust teha, nii pea kui tehnikumi hoolekogu majade eelskitsede wõistluse tingimised wälja töötanud on. Eeltööd seisawad: 1) Eelskitsede wõistluses ja 2) ehitusplaani ja eelarwe kokkuseadmises. Arwatawasti läheb 1923 a. esimene pool eelskitsede wõistluse peale ära, nii et ehituseelarwe parajasti 1923 a. teiseks pooleks walmis saaks ja teda 1924 a. eelarwesse wõiks paigutada. Enne 1924 a. igatahes ei saa wõimalik olema ehitustöid algada, sest ehitusprojektid ja eelarwed ei saa enne seda aega walmis.

Teise küsimise peale, see on, tehnikumi lõpetajate õiguste kohta pean wastama, et haridusministeeriumi poolt on wälja töötatud ja Wabariigi Walitsusele hiljuti ära antud seaduseelnõu inseneeride ja arhitektide õiguste kohta. Seal on §§ 3—6 ära tähendatud Tallinna tehnikumi lõpetajate õigused. Pea põhimõte on järgmine, et tehnikumi lõpetajad tegeliku inseneeri ja tegeliku arhitekti õiguse ja nimetuse saawad ja neil on õigus iseseiswalt projekteerida ja töid juhatada, erialal, pärast seda kui nad peale kutsetunnistuse saamise weel 2 aastat õigustega inseneeri ehk arhitekti juhatusel oma erialal rahuloldawalt on töötanud. Peale selle on ka teised õigused selles seaduses ära määratud. Wabariigi Walitsusel tuleb see seaduseelnõu lähematel päewadel arutamise alla, ning saab lähemal ajal ka Riigikogule edasi antud. Siis on weel teises seaduseelnõus, mis sõjaministeeriumi poolt wälja antakse ja milles on kokkulepe haridusministeeriumi ja sõjaministeeriumi wahel ette nähtud, et tehnikumi lõpetajad sõjawäeteenistuse puhul ajapikendust saawad.

Kolmanda küsimise kohta leiab Wabariigi Walitsus, et meie riigi majandusline seisukord praegu weel mitte ei luba kõrgemat tehnilist õpeasutust awada, see tähendab, politehnikumi. Meil ei ole selle järele ka praegu tungiwat tarwidust. Rohkem on meil tegelikka inseneerisid ja arhitektisid tarwis, ning peale selle saawad oma erialadel täiendust wäljamaal umbes 40 stipendiaati. Neid on Saksamaal, Inglismaal, Prantsusmaal ja Riias, ning see läheb maksuma riigile ainult 2½ miljoni, kuna politehnikumi awamine 20 korda nii palju maksuma tuleks.

Tallinna tehnikum ei ole mitte ülikool, waid erikooli kõrgem tüüp, nagu neid wäljamaal õige palju on, ning kus peaarõhku praktika peale pannakse. Hea korralduse ja ruumide juures wõiwad niisugusest koolist õige tublid tegelikud inseneerid wälja tulla. Haridusministeeriumis oli mõtteawaldus ka selle üle, kas mitte odawam ja praktilisem ei tuleks, kui ühendada Tallinna tehnikumi ülikooliga. Selle kohta oli mõttewahetusi ministeeriumide ja eriteadlaste wahel komisjonide istungitel, ning komisjon jõudis ühel häälel otsusele, et tehnikum peab jääma Tallinna praktilise õpeainetega töötamiseks, kuna ülikoolil hoopis teised sihid on, ning ta Tartu peab jääma. Ses sihis kawatseb Wabariigi Walitsus tehnilist haridust lähemal ajal korraldada. Wõib olla, et mõne aasta pärast jõuame nii kaugele, et wõime oma riigis ka politehnikumi awada, kuna lähematel aastatel see mitte wõimalik ei ole.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

6. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Piiskar'i küsimise peale Järwa- ja Läänemaa õpetajateliitude wastutusele wõtmise kohta.

Haridusminister H. Bauer: Riigikogu liikme härra Piiskar'i küsimise peale Järwamaa ja Läänemaa õpetajateliitude tegelaste kohtulikule wastutusele wõtmise asjus wõiks järgmiselt wastata:

16. märtsil l. a. nr. 21193 all awaldas haridusministeerium ringkirja riigikoolide juhatajaile, maakonna ja linna kooliwalitsustele, milles ära keelati õpetajaid, kes demokraatlikku riigikorda ja awalikku kõlblust ei tunnista, kui ka isikuid, kes ulakuse poole kalduwad, ametisse registreerida ja ette kirjutati, et õpetajate ettevalmistusasutuste õpilastele, kellel ülal tähendatud meelsust kindlasti näha on, küll kooli lõputunnistus, kuid mitte õpetaja kutsetunnistusi wälja ei antaks.

30. märtsil esines Eesti iseseisew sotsialistlik töölispartei Riigikogu rühm arupärimisega tähendatud ringkirja puhul. Selle arupärimise toetamise juures leidsid tema autorid, et ringkiri küll seaduslik on, kuid ainult tsariaegsete seadustega põhjendatud. Peame silmas pidama, et meil praegu suurem osa seadusi Wene ajast pärit on, sest nii ruttu ei suuda ükski riik oma koodeksid luua. Arupärijate

poolt ette pandud ülemineku-wormel, haridusministri seletust „mitte rahuldawaks, ministeeriumi korraldust hariduspõllul lubamatuks tunnistada ja tarwilikuks pidada, et Wabariigi Walitsus selle ringkirja wiibimata ära muudaks“ — lükati tagasi. Wastu wõeti liht ülemineku-wormel.

Sellega näis küsimus lahendatud olewat, kuid 30. augustil ilmus ajalehtedes Järwamaa õpetajate liidu juhatusse protest, milles käredas toonis ülaltähendatud ringkirja wastu üles astutakse, ringkirja ja haridusministeeriumi tegewust seaduswastaseks nimetatakse ja leitakse, et selle ringkirjaga ministeerium õpetajaskonnas walitsewa mittesoowitawa meelsuse wastu wõidelda tahab.

Ajalehtede ja koha pealt saadud teadete järele otsustas Läänemaa õpetajate liidu peakoosolek selle protestiga ühineda.

Haridusministeeriumil oleks muidugi wõimalus olnud süüdlastele waleteadete ja -arwamiste laialilaotamise pärast distsiplinaar korras wastu astuda. Kuid leidis, et nõndanimetatud protestid teatawate isikute poolt mitte otsekohe ametikohuste täitmise juures ei olnud sisse antud, aga siiski laimu ja haawamist haridusministeeriumi ja tema juhtiwate tselaste wastu sisaldawad ja et neil sihiks on usaldust ministeeriumi wastu kõigutada ja seltskonnas waenu õhutada, wõttis haridusministeerium Järwamaa ja Läänemaa õpetajate liitude tegelased, nimelt Järwamaa õpetajate liidu juhatusse liikmed ja Läänemaa õpetajate liidu peakoosoleku juhatusse kohlulikule wastutusele.

16. skp. on asi Tallinna-Haapsalu rahukogu prokurööri poolt Tallinna linna 1. jaoskonna kohtu-uurijale edasi saadetud. Ajalehtedes ilmunud teade, nagu oleks süüdistus prokuratuuri poolt süüteo tundemärkide puudusel ära lõpetatud, ei wasta tõele.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

7. Põllutööministri wastamine W. Binsol'i küsimise peale Sürgawere algkooliruumide mitewabastamise kohta.

Põllutööminister **B. Rostfeldt**: Sürgawere härrastemaja on kohalisele wallawalitsusele üüri- aga mitte müügilepingu alusel tarwitada antud juba läinud aastal.

1921 a. sügisel on wõimalikuks peetud mõisa endise pidaja perekonnale kolm tuba ühes köögiga tema endises elumajas kasutada jätta, kuna see koolile suuremaid raskusi ei teinud.

Käesolewa aasta kewadel on Bock'ile tüürileping kirjalikult üles öeldud ja teatatud, et ta sügiseks kooli tegewuse alguks ruumid wabastama peab. Et ta wabatahtlikult ruumisid wabastanud ei ole, on kohalise ringkonnawalitseja poolt ettepanek tehtud põllutööministeeriumi juriidilisele büroole kohtuteel ruumide wabastamist nõuda. Tähendab, wabanewad ruumid niipea, kui asi kohtu poolt jaatawalt otsustatakse.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

8. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Piiskar'i küsimise peale põllutööministrile maasaajate kõrwale ajutiselt asetatud maaharijate seisukorra kindlustamatusse kohta.

Põllutööminister **B. Rostfeldt**: Riigikogu liige Piiskar on Wabariigi Walitsusele esinenud järgmise küsimisega: Palun põllutööministrilt seletust, kas ja kuidas kawatsetakse kindlustada nende maaharijate seisukorda, kes on

asetatud ajutiselt teiste maasaajate kõrwale.

Selle peale oleks mul järgmist wastata.

1920 ja 1922 a. kewadel planeeritud kruntide wäljaandmisel oli omawalitsuse asutuste poolt maasaajateks kinnitatud rohkem isikuid, kui mõisadest saadi planeeritud kolhti. Kruntide wäljaandmisel anti selle tagajärjel mõned kohad kahele maasaajale, mõlematele ühesuguste õigustega. Esimesel aastal kasutasid nemad krunti ühiselt ehk jagasid ta juhusliselt oma wahel ära. 1922 aastast peale on põllutööministeerium asunud nende kruntide poolitamisele planeerimise teel. Uued, selle läbi saadud üksused antakse lõpulikult wälja pikaajaliste rendilepingute alusel. Peale selle on üksikutes maakondades, kus maatahtjate huik suur oli, osa kruntidele määratud ajutiselt kaasrentnikud. Harilikult tegi omawalitsus seda sel juhtumisel, kui maasaajad nõrgad olid terve krundi pidamisele asumiseks ja kus krundid mitte nii suured ei olnud, et otsekohe jädawalt oleks wõinud neid poolitada. Muuseas on kaasrentnikkudena paigutatud ka endisi mõisatöölisi. Nüüd

tekib küsimus, kuidas seda raskust kõrvaldada. Seal, kus kohad kinnitatud maasaajatele maaseaduse alusel kindlustatud on, peavad kaasrentnikud warem ehk hiljem kohtade pealt lahkuma. Praegu on kaasrentnikkudel olewate lepingute alusel õigus 1—6 aasta jooksul maad kasutada. Neid kaasrentnikka maaga varustada võib ainult wabanewate kruntide arwel, waremalt planeeritud mõisadest ehk harilikus korras wäljaantawast maa tagawarast. Põllutöoministerium püüab neile võimalust mööda kaasa aidata, kuid peab tunnistama, et seda küsimust korraga lahendada raske on, aga ma loodan, et mõne aasta jooksul meie sellest üle pääseme.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

9. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Piiskar'i ja J. Tiks'i küsimise peale Kabala metsatöölilistele kohtade ülesütleamise kohta.

Põllutöominister B. Rostfeldt: Härrad rkl. Piiskar ja Tiks paluwad seletust järgmiste küsimiste peale: 1) Mis põhjustel ja kelle korraldusel on tänawu Kabalas (Wiljandimaal)

metskonnas metsaülema poolt kohad üles öeldud 23. metsatöölise perekonnale, kellest mitmed 5—9 hinge suured — kokku 114 hinge- ja suurem osa juba 10—20 aastat on elanud oma praegustel metsatööliliste kohtadel, mille harilik suurus paar Riia wakamaad põldu ja 10—12 wakamaad heinamaad?

2) Mis otstarbeks ja kuidas kawatsetakse tarwitada töölistelt ärawõetawaid maid ja hooneid?

3) Kas ja kuidas kawatsetakse kindlustada kohalt ära aetawaile tööliste eluaseme ja ülespidamise saamine?

Riiklise metsatööstuse vähendamise tagajärjel on mõnes kohas tarwidus olnud alalistele metsatöölilistele lepinguid uuendamata jätta. Riiklise metsatööstuse vähendamine wõi likwideerimine on ette nähtud suuremalt jaolt nendes kohtades, mis kaugemal raudteedest ja kus küttepuude wäljawedu väga raskendatud. Nii-sugune koht on ka Kabala mets Wiljandi maakonnas. Kabala metsast raiuti enne oma metsatöölilistega mõisa tarwiduste peale umbes 500—600 kantsülda küttepuid ja peale selle ehitusmaterjaali. Nüüd aga

seada tarwis ei ole ja seal on riigile kasulik metsa lankide wiisi ilma üles töötamata ära müüa. Sellepärast jääb tarwidus alaliste metsatööliliste järele Kabalas ära ja metsaülem on metsatöölilistele, kelledel igal ühel 2 wakamaad põldu ja 12 wakamaad heinamaad, sügisel kohad üles ütelnud, et nendega, kui nemad seda soowiwad, rendilepingut sõlmida korteri ja 1 wakamaa aiamaa peale. (Wahel-lüüepahemalt poolt.) Ma seletan kohe ära. Sellega ei ole weel mitte öeldud, et töölistel kohtadelt wälja wisatakse, waid töölistel wõiwad kohale jääda üürilepingute alusel, kus juures nemad tööd leiawad üldistel alustel teiste töölistega nende metsatööde juures, mis riik ise korraldab, nagu kultuuritöö, wäiksemad metsaraiumised jne. (M. Martna (sd.): Kas mainitud üürilepinguid on olemas?) Need, kes ei taha teha, nendele ei tehta, aga walitsus tahab ja metsaülem tahab ka.

Edasi küsib härra Piiskar, mis tehakse selle maaga, mis järele jääb. See maa tuleb anda osalt metsawahtidele, kes palgamaad peawad saama ja kellel palgamaad palju vähemal määral on, kui seda seaduses ette on nähtud. Meil on metsawahtidel palgamaa ette nähtud 15. tiinu suuruses, aga kohapeal on 2 metsawahti, kellel niisuured krundid on, kuna 7 metsawahti weel wäiksema krundiga leppima peawad. Enne, kus metsawahid mõisomanikkudelt peale wäikese maalapikese räieliku moonna said, ei olnud neil tarwidust suurema maa-ala järele, kuid et riik aga praegu warustus ei anna, on metsawahid ärarippuwad ümberkaudsetest elanikkudest, mis igatahes riigi huwidele ei wasta. (M. Martna (sd.): Aga nüüd ripub metsawaht maaharimisest ära!) Sellega tuleb leppida. (M. Martna (sd.): Kumbata siisteeb, kas ta harib maad wõi wahib metsa?) Ta harib maad ja wahib metsa ka. Endised mõisa metsawahi krundid olid palju suuremad, ja seal, kus neil maad ei olnud, said nad moonna. Käesolewal juhtumisel on nad moonna saanud. Mis puutub heinamaasse, siis heinamaad metsawahtide kätte ei lähe, waid saawad harilikus korras rendile antud, kust seda ka metsatöölilised rentida wõiwad.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

10. Wabariigi Walitsuse wastamine J. Tiks'i küsimise peale Kabala metskonna metsatöölis-tele osa warustuse andmatajätmise kohta.

1920 ja 1921 aastal saamatajäänud warustus, wõi wälja maksetud warustuse waheraha, kas ja kunas kawatsetakse neile tööliste ja ametnikudele saamata warustus, wõi selle waheraha wälja anda? Kui ei kawatseta seda tööliste elukalliduse lisa üldse wälja maksta, siis mis põhjustel?

Warustuse waheraha on wälja andmata jäänud metsade peawalitsuse ametniku hooletuse läbi, kellele metsade peawalitsuse ülemuse päewakäsuga oli kohuseks tehtud metsatöölis- ja ametnikkude warustust korraldada. See ametnik on oma hooletuse eest karistatud distsiplinaar korras. Warustuse waheraha wäljamaksmise kohaselt määrustes ettenähtud alusel on metsade peawalitsuse ülema poolt kiire korraldus tehtud.

Tarwitan juhust rkl. härra Tiksi tänada, et tema käesolewa küsimise läbi juhtis minu tähelepanu asjaolu peale, mis Kabala metskonna metsatöölis- ja ametnikkude seas õiglast nurinat sünnitas.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

Sõna on küsimise ettekandmiseks rkl. Piiskaril.

11. J. Piiskari küsimine Wabariigi Walitsusele korterikriisi kohta.

1920 ja 1921 aastal saamatajäänud warustus, wõi wälja maksetud warustuse waheraha, kas ja kunas kawatsetakse neile tööliste ja ametnikkudele saamata warustus, wõi selle waheraha wälja anda? Kui ei kawatseta seda tööliste elukalliduse lisa üldse wälja maksta, siis mis põhjustel?

2. Kui see teada on, miks ei ole walitsus senni astunud tarwilikka samme korterikriisi lahendamiseks?

3. Kas ja mida kawatseb walitsus ette wõtta korterikitsikuse vastu wõitlemiseks ja korteripuudust kannatajaile korterisaamise wõimaldamiseks üldse?

Juhataja K. Wirma: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

12. Iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma arupärimise-ettepanek sõjaseaduse osalise edasikestmise kohta.

1920 ja 1921 aastal saamatajäänud warustus, wõi wälja maksetud warustuse waheraha, kas ja kunas kawatsetakse neile tööliste ja ametnikkudele saamata warustus, wõi selle waheraha wälja anda? Kui ei kawatseta seda tööliste elukalliduse lisa üldse wälja maksta, siis mis põhjustel?

Leides sarnase sõjaseaduse makswusel oleku rahuajal olema lubamatuks surweabinõuks, mis sihitud töölisteliikumise wastu, paneb iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühm Riigikogule ette: a) pöörduda Wabariigi Walitsuse poole järgmise arupärimisega:

1. Miks on mõnedes wabariigi osades weel praegu maksmas sõjaseadus ja miks tarwitatakse rahuajal sõjakohtuid ning teisi sõjaseadusel põhjenuwaid surweabinõusid?

2. Kas ja millal kawatsetakse ära kaotada sõjaseadus neis kohtades, kus ta praegu makswusel, ning loobuda sõjakohtute ja teiste erakorraliste surweabinõude tarwitamisest tööliste wastu?

b) määrata Wabariigi Walitsusele wastamiseks ühenädaline tähtaeg.

Palume wõtta see arupärimise-ettepanek Riigikogu ligema arupärimiskoosoleku päewakorda.

Tallinnas, Toompeal 18. okt. 1922 a.

Iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma nimel:

(Allkirjad)

J. Piiskar.
A. Sprenk.
E. Jonas.“)

Juhataja K. Wirma: Arupärimise põhjendamiseks on sõna rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Nagu arupärimise tekstist näha, on selle küsimuse jälle kord

üleswõtmiseks põhjust annud see asjaolu, et sõjaseadus, mille ärakaotamist juba mitu korda meie poolt on nõutud arupärimise teel, paiguti ikka veel edasi kestab, kuigi juba kolmas rahuaasta lõpule hakkab jõudma. Sõjaseaduse mitte õiglusetust on näidanud juba seegi asjaolu, et Wabariigi Walitsus omal ajal, millest hulk aega möödab, lubas asuda järkjärgulisele sõjaseaduse kaotamisele. Osalt, nagu teada, on ta ära kaotatud, kuid see järkjärguline kaotamine on wiimase ajal teatawasse järku seisma jäänud, lõpujärku ei ole aga ette näha. Nähtawasti ei kawatsetagi seda ja see asjaolu ongi sundinud arupärimist kordama.

Harilikult räägitakse meil, et olud olla harilikuks muutunud, räägitakse rahulikkust tööst jne. Eriti tuletakse neid asjaolusid meelde siis, kui tullaakse töölisteringkondadest mingisuguste nõudmiste ja ettepanekutega, ükskõik missugused need ka ei oleks, puudutagu need tööpalkade, tööpäewa wõi mõnda teist küsimust. Siis kõneldakse harilikult, et elu läheb järjest normaalsemaks, et ei tarwitse enam juurde nõuda palka, waid tuleb waadata, kuidas palku kärpida jne. Neid asju on väga mitmel korral kuuldud. Eriti on huwitaw tähele panna wiimastel päewadel ajalehtedes awaldatud arwamisi tööerakonna poolt esile kutsutud walitsuse kriisi puhul. Mitmes lehes kiidetakse ühemeelselt, et kõik oli nii korras ja nüüd järsku tulete teie oma kriisiga jne. Tähen dab, ühelt poolt tõendakse, et elu läheb loomulikku rada, teiselt poolt aga tarwitatakse samal ajal sõjaseadust, mis osalt edasi kestab, kõigi nende erakorraliste surweabinõudega, mis sõjaseaduse makswus wõimaldab, tarwitakse kõige pealt sõjakohut. Nagu teada, on sõjakohtu protsesse tänawu suwe jooksul olnud õige mitu, seal hulgas suuri — 115 protsess — on olnud teisi wäiksemaidki. Ka käesolewa kuu lõpul on jälle tulemas sõjakohtus poliitiline protsess. Kas näitab see, et ka sellel alal esinetakse wäidetega, mida tarwitakse siis, kui on tarwis tööliste õiglasi nõudmisi tagasi lükata? Ei, see näitab hoopis midagi muud, nimelt, et tarwitakse erakorralisi abinõusid ka siis, kui tarwitajate eneste tõenduste järele on mitte erakorraline aeg, waid harilik. Selle kohta aga ütleb Eesti wabariigi põhiseadus, et erakorralised kohtud on lubatud Eestis ainult sõjaajal, kaitse seisukorras ja sõjalaewadel. Tähen dab, kui sõjakohut tahetakse

tarwitada, siis on waja, et maksaks ka sõjaseadus. Ja waadake, see ongi põhjus, mispärast sõjaseadus senni veel ära kaotatud ei ole. Wõtke kõik need protsessid, mida algatakse ja peetakse just tööliste wastu. Harilikus kohtu korras ei jääks neist protsessidest midagi järele, ainult sõjakohtu erakordse karmusega ja erakordsete waljude karistusnormidega saadakse pidada kohut tööliste üle tühiste kahtlustuste põhjal, kus kuidagi süüdistust tõendada ei saa. Ainult nendes kohtutes wõiwad püsima jääda need poliitilised protsessid, mida on peetud lähemas minewikus tööliste wastu ja mida ka tulewikus nähtawasti tahetakse pidada. Muud põhjust ei saa leida sellele, enesele wastu rääkiwale seisukorrale, kus ühelt poolt seletatakse, et kõik läheb harilikus korras, ja teiselt poolt kramplikult kinni hoitakse neist erakordsetest abinõudest, mille tõttu on jõutud sarnasele seisukohale, et sõjaseadus on tehtud klassiwõitluse abinõuks. Sellele otsusele peab tulema, kui näituseks tuletame meelde üht Riigikogu koosolekut lähemas minewikus. Ma mõtlen, nimelt seda suurt lahingut, mis peeti läbirääkimiste juures arupärimise puhul Eesti kirjastusühisuse trükikojas ettetulnud streigi wahejuhtumise tõttu. Ei ole kunagi, wähemalt hulgajal ajal, juhtunud, et keegi parempoolsetest ehk keskerakonda kuuluwatest rahwasaadikutest oleks niisuguse andumusega, otse, hardumusega, kõnelenud, kui sel puhul tegi seda rkl. härra Weiler. Tema kõneteem kütkestas teda ennast üdini. Kõigest sellest on näha, et nendes rühmades toetatakse seda üldist woolu, mis maad wõtab üldise pealetungimisena tööliklassile. Sarnase toetamise awaldamist näeme meie mitte ainult selles, et sõjakohtud edasi kestawad. Ma tuletan meelde härradele rahwasaadikutele, mõni aeg tagasi esitatud arupärimisi, mis käsitasid küsimusi, kus politsei ennast oli seganud tööliste majanduslisse wõitlusse. Niihästi Tartu kui ka Tallinna streikide juures ei lasknud politsei streigikomiteed oma ülesandeid täita, mille tõttu ta soodsa pinna löi ja moraalse toetuse andis tööandjatele, — wabrikantidele, et nemad mitte ei tarwitseks töölistele järele anda, waid kindlad wõiwad olla walitsuse toetuse peale, teades, et walitsus samal seisukohal, nagu nemadki. Nende streikide tagajärjed oleks wõinud olla töölistele hoopis teised, kui walitsus oleks olnud kas erapooletu ehk töölisi sarnasel mõõdul

toetanud, nagu tema nüüd toetas tööand-
jaid.

Kui siia juurde veel arwata tänawu-
suwiseid ajalehtede sulgumisi, osalt admi-
nistratiiv kohtu korras, aga ka õige
mitme lehe kohta siseministri korraldusel,
mis põhjenes sõjaseaduse alusel, sest
suluti lehti, mis ei olnud üldse veel ilmu-
nudki, mille luba alles nõuti ja mille kohta
ei saanud seega mingisugust süüdistust
kohtu korras tõsta. Oli tarwis aga ära
wõtta eneseawalduse wõimalus ja sel-
leks oli jälle sõjaseadus käepäraseks abi-
nõuks. Sarnastest nähtustest on selge,
et sõjaseadus on järele jäetud ainult neis
kohtades, kus suuremad tööstused ja roh-
kem töölisi, ja et tema maksab peaasja-
likult klassiwõitluse abinõuna, et kapita-
listid wõiksid peale tungida töölistele. See
on tema ainukene mõte. On wahel kirjut-
atud ja kõneldud sellest, et sõjaseadus
just nagu oleks tarwilik riigikaitse mõttes,
selle juures on aga alati ütlemata jäetud,
milles see riigikaitse sõjaseaduse abil
peaks seisma ja kuidas ja kelle wastu teda
teostada. Kui aga waadelda tegeliku elu
nähtust, siis peab küll selle wäite juures
citawale otsusele jõudma ja nimelt selle-
pärast, et meie ei ole kordagi kuulnud, et
oleks sõjaseadust tarwitatud nende wastu,
kelle kohta on tõeks tehtud, et nemad
tõesti riigi wastu on töötanud. Ajalehte-
des ilmuwad alatasa teated riigiwargus-
test, riigiwaranduste raiskamisest, igasu-
gustest spekulatsioonidest, eriti hoogu
wõtnud piirituse spekulatsioonist, räägi-
takse näituseks Naissaarest, kui mõnest
piirituse kaubanduse wabasadamast. Meil
on teada suuremaid ja vähemaid speku-
latsioone, kus riik miljonite ja kümnemil-
jonite kaupa kahju on saanud. Siin on
riigiõonistamine päewaselge. Aga meie ei
näe kunagi, et nende isikute wastu oleks
tarwitatud sõjakohut. Ning sellepärast,
kui kõneldakse siin sõjaseaduse makswu-
sest riigikaitse mõttes, siis on see ainult
järjekorralik nali.

Eeltähendatud isikud leiawad enestele
alati teed, nad hoiawad endid isegi hari-
liku kohtu eest kõrwale. Kui lugu nii on,
et sõjaseadus on sihitud ainult töörahwa
wastu, siis on sellega see kiht asetatud
palju halwemasse seisukohta, kui riigi-
wargad. Ausad töölised ei saa mitte
nende õiguste ja selle kaitse osaliseks,
nagu riigiwargad ja spekulandid. Seda
seisukohta ei saa meie kuidagi lubatuks
pidada ja nõuame sõjaseaduse rutulist ära-
kaotamist. Et sellesse küsimusse selgust

muretseda ja walitsewatele erakondadele
wõimalust anda, kuidas nemad selle küsi-
muse peale waatawad ja et wõimalik
oleks pärast sellest tarwilikka järeldusi
teha, selleks on esitatud meie arupäri-
mine, mida ma ette panen toetada ja
wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma:** (Hääle-
tatakse.) Arupärimise-ettepanekut on
toetanud 11 Riigikogu liiget, sellega
on see arupärimise-ettepanek
tagasi lükatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-
punkti juurde.

13. Riigi 1922 a. Rahaasjanduse
eelarwe muuda- komisjoni aru-
tuste seadus — andja J. Laidoner:
I lugemisel. Austatud Riigikogu liik-
med. Nagu teada, otsus-
tas Riigikogu, et saaks ehitatud raudtee

Tapa jaamast kunni Tapa mõisani, mis-
suguse mõisa süda on soomusrongide elu-
kohaks määratud. Kawatseti ehitada sel-
lekohane kolmnurk, kust otsekohe sõita
wõiks, kas Tartu ehk Narwa poole. Sel-
leks oli nõutud krediiti 9.800.000 marka,
kust sõjaministeerium sellekohasest eel-
arwest veel summa maha wõttis, mis
raudtee rööbaste ostmiseks läks. Peale
selle arutati seda eelarwet, kust maha
wõeti see kolmnurk, arwates, et ka ilma
selleta läbi saada. Nõnda, et selle kolm-
nurga ehitamise ärajätmisega väheneb
eelarwe umbes 3.000.000 peale. Wabariigi
Walitsus nõudis selle eelarwe läbiaruta-
mist. Riigi eelarwe-komisjonis, selle-
kohases alamkomisjonis, oli selle kolm-
nurga ehitamine veel kord maha arwatud.
Nõnda tuli siis, et selle raudtee kolmnurga
ehitamise kulud faktiliselt eelarwest kaks
korda maha arwati.

Selle raudtee ehitamine on aga väga
kiire ja tarwilik. Tapa mõisas on kasar-
mud ehitamisel ja sinna on materjaali tar-
wis juurde wedada; kuid veel suurem
tähtsus on selles, et see wõimaldaks soo-
musrongisid nii paigutada, et nad hariliku
raudtee eksploateerimisele takistust ei
teeks. Nüüd on aga selles eelarwes 3
miljoni suurune wiga sees. Siin on ette
nähtud ülepea 6.536.600 marka; et aga
teatud kolmnurga ehitamata jätmise kaks
korda maha on arwatud, siis jääb 3 mil-
joni puudu. On otsitud pääseteed, kuidas
kõige kergemini seda wiga parandada
saaks ja Wabariigi Walitsus on leidnud,
et kõige kergem oleks sõjaministeeriumi

eelarwes olewast ettenägemata kulude peale määratud fondist üle wiia harutee ehitamiseks 3 miljoni. Rahaasjanduse komisjon arutas selle küsimuse läbi ja leidis, et see lahendamise wiis oleks tõesti kõige soodsam ja selles mõttes toetab rahaasjanduse komisjon seda eelnõu.

Siin juures tähendati aga rahaasjanduse komisjonis, et igatahes see nähtus, mis käesolewa küsimusega päewakorraks kerkis, on ebaloomulik. Ei wõi kuidagi normaalseks tunnustada, et kolmemiljoniline wiga wõiks eelarwes olla. See wiga, nagu ma tähendasin, on sellest tulnud, et eelarwe arutamisest ei wõtnud mitte isikud osa, kes selle eelarwe ajalooga tuttawad olid; näituseks rahaministeeriumi eelarwe-komisjonis ei olnud sõjaministeeriumi esitajad, waid olid teedeministeeriumi esitajad, kuna Riigikogu eelarwe alamkomisjonis olid sõjaministeeriumi esitajad. Need muudugi ei teadnud eelarwe eelmisest käigust, waid arwasid, et see 6 miljoni 300.000 marka on wõetud kogu tee peale ühes kolmnurgaga, ja kui siis selgus, et kolmnurga ehitamine ära jääb, mis umbes 3 miljoni maksma tuleks, siis nemad wõtsid sellest summast weel 3 miljoni marka maha. Nii siis selle tagajärjel, et igas instantsis ise esitajad olid, juhtus niisugune wõrdlemisi lubamata nähtus.

Teisest küljest on aga faktiliselt see raha juba wälja antud, sest nagu ma tähendasin, on selle tee ehitamine tegelikult wäga tähtis ja kiire ja teedeministeerium on käsu annud, et teed 15. septembriks pidid walmis saama ja on ka walmis saanud. Nõnda on siis tegelikult juba see 3 miljoni wälja antud. See ei ole mitte esimene nähtus meie riigi eelarwe täitmise juures, kus raha on enne wälja antud, kui ta Riigikogu poolt wormaliselt lubatud on. Seda küsimust on juba eelmisel koosolekul kahe teise eelarwe arutamise juures puudutatud ja minu ülesandeks on rahaasjanduse komisjoni nimel ainult neid wäärnähtusi alla kriipsutada, mis selle küsimuse juures esinewad: 1) et eelarwe arutamise juures on niisugune wõrdlemisi suur wiga tehtud, 2) et raha on enne wälja antud, kui ta wormaliselt Riigikogu poolt lubatud on ja 3) et selle küsimuse lahendamine on kõige kergem sel teel, et sõjaministeeriumi ettenägemata kulude fondist wõtta 3 miljoni selle tee ehitamiseks. Aga siiski peab tähendama, et sõjaministeeriumi ettenägemata kuludeks määratud fond ei ole mitte

wigade parandamiseks, waid tema põhimõte on küll natukene teine: niisuguseks otstarbeks, mis täiesti ettenägemata oli, kuna aga selle tee ehitamine täiesti ette nähtud oli, sest juba terve aasta arutati seda asja eelarwe-komisjonis igast küljest.

Siiski seda arwesse wõttes, et, nagu ma tähendasin, see tee tingimata tarwilik on, ei waidle rahaasjanduse komisjon sisuliselt selle wastu, waid toetab käesolewat ettepanekut. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta, seda alla kriipsutades, mis mul au oli siin ette kanda.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Komisjoni aruandja pani komisjoni nimel ette seda seaduseelnõu wastu wõtta. See tähendab, kui see ilma mingi seletuseta sünniks, et Riigikogu mainitud teguwiisi oma wastuwõtmisega sanktsioneerib. Minu arwamise järele ei wõiks Riigikogu seda otsekohe ilma millegita mitte teha. Selle küsimuse juures tuleb seesama asjaolu nähtawale, mis meil praeguse walitsuse kriisi juures on alla kriipsutatud, see mitte kokkusündimine üksikute ministrite wõi ministeeriumide wahel. Selle eelarwe juures on kaks ministeeriumi töötanud. Esiteks on ta sõjaministeeriumi poolt wõetatud, siis on aga teedeministeerium leidnud, et sõjaministeeriumi poolt wäljatöötatud eelarwe oli liiga suur ja töötas omalt poolt uue eelarwe wälja, mis hoopis odawam oli. Kui siis sõjaministeerium selle asja korraldamise teedeministeeriumi kätte andis, siis leidis teedeministeerium, et eelarwe, mis tema enese ametnikud kokku seadnud, ometi ei ulata kulude katmiseks. Nüüd lõpuks leitakse koguni, et eelarwe tegemise juures olewat üks summa kaks korda maha arwatud ja komisjoni aruandja wabandab seda sellega, et ministeeriumist ei ole mitte alati sündsad isikud eelarwe arutamise juures olnud. See wõib küll õige olla, mis komisjoni aruandja wiimase punkti kohta tähendas, kuid minu arusaamise järele oleks pidanud teise wõi esimese koosoleku protokollid järgmisel nõupidamisel ees olema, ja neid oleks pidanud ikka niipalju waatama, et ühte asja 3.000.000 suuruses mitte kahte korda maha arwatud ei oleks. See on ometi nähtus, mis wähegi korraliku äriajamise juures wõimatu peaks olema. Rahaasjanduse komisjonis toodi siis weel ette, et teedeministeeriumi poolt olewat

eelarwe kokku seadnud keegi ametnik, kes selleks mitte kõige kohasem ei ole olnud. Aga enne peeti siis ometi just seda meest sündsaks! Kelle arwele nüüd aga need kahekordsed 3-miljonilised maahaarwamised tulewad panna, seda ei tea, see ei selgunud ka mitte rahaasjanduse komisjonis. Seal tähendati nagu siingi, et on juba maha arwatud. Kui oleks eelmisest koosolekust protokoll olnud, siis oleks sealt muidugi nähtud, et see summa — 3.000.000 — kord juba maha arwatud on, ja ei oleks siis teist korda muidugi mitte maha arwatud. Ja kõige sellele iseäralisele eelarwe kokkuseadmisele järgnes veel iseäralikum töö — walmistegemine. Teedeministerium teadis, kuidas eelarwega lugu on, aga ta toetas end selle peale, et sõjaministerium ütles — kas eelarwe on Riigikogu poolt wastu wõetud wõi ei ole, sellest pole lugu, küll ta pärast wastu wõtab, kui raha on wälja antud. Ja praegusel silmapilgul seisame selle punkti ja selle küsimuse ees, et koguni wiltsalt, täitsa lubamata kombel kokkumässitud eelarwe juures on töö ära tehtud ja kulud on suuremad, kui eelarwes ette nähtud. Riigikogu peaks neid wigu oma wastuwõtmisega heaks tegema. Mina igatahes ei wõi sellest asjast mitte sel kombel mööda minna, waid ma juhin Riigikogu tähelepanu selle peale, et niisugune asjaajamise wiis täitsa lubamata on.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Laidoner: Lugupeetud rahwasaadikud! Härra Martna toonitas siin sedasama, mis minagi, ainult ühes asjas läheme meie natukene lahku, see, et teedeministerium ehitas tee, ilma et tal selleks luba oleks olnud. See ei ole nüüd just mitte nii, sest faktiliselt oli see teehitus muidugi Riigikogu poolt otsustatud ja sellekohane krediit ka määratud. Küsimus oli ainult selles, et selles krediidis puudus see summa, nagu see nüüd selgus, et see ametkondade lohakuse läbi olla wälja jäänud. Kuid rahaasjanduse komisjonis selgus, et see eelarwe, mis nüüd teedeministeriumi poolt kokku oli seatud, mitte liialdatud ei ole, et see on kokkukõlas praeguse eluga ja tegelikkude hindadega. Nii et ei saa süüdistada, et teedeministeriumil puudus sellekohane luba. Ma tähendan veel kord, et siin on eelarwe arutamise juures lubamata nähtus ette tulnud. Nagu härra Martna'gi siin tähendas, et ei ole mitte protokolle, ja, kahjuks on see nähtus ka rahaminis-

teeriumis. Eelarwe-komisjoni töödest nende summade kärpimiste kohta ei tule mitte Riigikogusse protokollisid. Nagu teada, riigi eelarwe kokkuseadmimine oli wäga rutuline ja, wõib olla, et seal neid protokolle mitte ei ole. Minu teada aga nende eelarwete komisjonides, kus mina osa wõtsin, seal nende kärpimiste kohta protokolle küll ei olnud, ja selle tõttu tuli siis ette, et mõned eelarwed kärbitud said. Tulewikus aga peaks iga eelarwe arutamisel oma ajalugu juures olema, nõnda et wiimased instantsid näeks, mis juba eelmised instantsid on otsustanud.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on I lugemisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Et aruandja järgmise päewakorrapunkti kohta kohal ei ole, siis läheb Riigikogu sellele järgnewa päewakorrapunkti juurde.

14. Eluaseme-seadus — Selle seaduse kohta tuleb kodukorra § 47 korras otsustada. Sõna on rkl. Piiskar'il.

A. Schulbach (töer.): Teen ettepaneku eluaseme-seadus maaseaduse ja üldisesse komisjoni anda.

J. Piiskar (is.): Koha pealt tehti ettepanek see eelnõu anda maaseaduse komisjoni. Ei waidleks selle wastu, kui oleks kindlasti teada, et maaseaduse komisjon selle eelnõu kiires korras läbi waatab ja Riigikogule esitab. Riigikogu komisjonid on aga hakanud kujunema matuspaikeks, kuhu eelnõud, mida ei taheta päewakorralt wõtta, maha maetakse, jättes nad seisma sinna aastateks. Eelmises päewakorrapunktis, mis praegu aruandja puudusel wälja jäi, on tegemist sarnase eelnõuga. Asutawa Kogu päewist saadik on haiguste wastu ja emade kinnitamiseseaduse eelnõu rändanud ühest komisjonist teise, tulles wahel Riigikogusse ja rännates sealt jälle komisjoni. Ja nüüd, olles juba I lugemisel wastu wõetud, on tehtud ettepanek, anda ta sootuks uude komisjoni.

Meie kardame, et eluaseme-seaduse eelnõuga sedasama juhtub ja sellepärast teen ettepaneku selle seaduseelnõu I lugemisele asuda ja ta I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Piiskar, palun ettepanek kirjalikult teha.

O. Strandman (töer.): Kui see seaduseelnõu selleks on sisse antud, et Riigi-

kogus propagandat teha ja tema edaspidine saatus teatawate poliitiliste sihtide kättesaamiseks tarwilik on, on härra Piiskar'i ettepanek arusaadaw. Ma pean aga üttelema, et ehk meie rühmas küll sellekohaseid läbirääkimisi pole olnud, siiski seaduseelnõu mõte sarnane on, et teda ka tööerakond toetada wõiks põhimõttelikult. Meie rühma liige härra Pool on praegu Hollandist tulnud ja temal on käepärast Hollandi eluaseme-seadus, mida ta praegu uurib, nii et see mõte mitte ükski iseseiswatele wälja pole läinud, waid ka mujal liikumas on. On arwata, et niisugune seadus ju wäga tarwilik on. Praegusel seadusel on aga mõned punktid, mis lähemat arutamist tarwitawad. Kui härra Piiskar seda seaduseelnõu tahab maha mätta, siis wõiks ju teda I lugemisele wõtta ja siis lükatakse ta wist tagasi. Mina omalt poolt teen ettepaneku seaduseelnõu esiteks maaseaduse ja pärast üldisesse komisjoni anda. Seaduseelnõu ei ole mitte pikk ja ta arutamine ei wõta ka wist pikka äega, nii et ta ehk juba lähemal istungjärgu hooajal wõib arutusele tulla. Et aga eelnõu maha mätta tahtakse, seda mõtet tööerakonnal küll ei ole.

J. Piiskar (is.): Kui rkl. härra Strandman arwab, et meil selle seaduseelnõu esitamisel tagamõtteks ainult agitatsioon on, siis eksib ta wäga. Meie oleme küsimuse tõsiselt wõtnud, sest see küsimus on tõsine ja hädaline. Kui tööerakond arwab, et ta wõiks selle seaduseelnõu poolt olla, enne aga waja teda komisjonis läbi waadata, siis wõtan ma oma esialgse ettepaneku tagasi ja toetan ettepanekut eelnõu komisjoni anda, et tööerakonnale wõimaldada tema sõnade juurde jääda ja tegelikult näidata, kas ta oma lubadusi peab. Et aga komisjon seaduseelnõu maha ei matakse, teen ettepaneku — arwesse wõttes seaduseelnõu lühidust — komisjonile määrata kahe-nädaline tähtaeg.

A. Palwadre (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed. On selgunud, et kaks erakonda, tööerakond ja iseseisew sotsialistlik töölispartei, on juba selle küsimusega tegemist teinud. Ma wõin tõendada, et ka sotsiaaldemokraatiline Riigikogu rühm on oma sama küsimust lahendawa eelnõu põhimõttelikult walmis töötanud. Et asi kauemat aega käsitusel on olnud, siis wõib arwata, et eelnõu arutamine komisjonis palju aega ei wõta — iseneest on see eelnõu wäikene — ja et

rühmadel selles küsimuses seisukohad juba wõetud, siis peab lootma, et komisjonile oleks kahest nädalast küllalt selle eelnõu läbiwaatamiseks. Sellepärast hääletab ka meie rühm seaduse komisjoni andmise ja kahe-nädalise tähtaja määramise poolt.

Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud seaduseelnõu anda maaseaduse ja üldisesse komisjoni, teine ettepanek on komisjonile kahe-nädaline tähtaeg määrata. Panen esimese ettepaneku hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Wastu ei olda. Ettepanek on wastu wõetud. Panen hääletamisele teise ettepaneku, komisjonile määrata kahe-nädaline tähtaeg. (H ä ä l e t a t a k s e.) N ä h t a w a e n a m u s e g a o n s e e e t t e p a n e k t a g a s i l ü k a t u d. Riigikogu läheb eelmise päewakorra-punkti juurde tagasi.

15. Haiguskindituse seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja

A. Jürman: See seadus oli rahaasjanduse komisjonis arutusel ja rahaasjanduse komisjon teeb selle seaduse esitamise puhul järgmise ettepaneku:

Omalt ajal, ja nimelt 27. juulil oli haiguse wastu ja emade kinnitamiseseadus arutusel ja Riigikogu wõttis selle I lugemisel wastu. Siis hääletas osa Riigikogu liikmeid selle poolt, toonitades, et nad sellepärast seaduseelnõu poolt hääletawad, et selle seaduse wajadust põhimõttelikult alla kriipsutada, kuna aga sisuliselt seadus nõnda redigeeritud, et ta nendele praegu wastuwõtmata. Nad saawat ära ootama walitsuse seisukohta ja walitsuse kawa. Nüüd on Wabariigi Walitsus wälja töötanud haiguskindituse seaduse ja nüüd tuleks need kaks seadust ühiselt arutusele. Kui see Wabariigi Walitsuse poolt wäljatöötatud uus seadus töökaitse ja rahaasjanduse komisjoni saadeti, siis töökaitse komisjon teda arutamisele wõttes oli otsuseks teinud teda sisuliselt mitte arutada, sest Riigikogu on wastu wõtnud haiguse wastu ja emade kinnitamiseseaduse ja see tuleks II lugemisel läbi arutada. Rahaasjanduse komisjonis, kus see küsimus arutamisel oli, kaaluti seisukohta ja jõuti järgmisele otsusele, et tuleb asutada uus komisjon, kellele läbiwaatamiseks antakse mõlemad seadused, tähendab haiguskindituse seadus, mis üheski komisjonis läbi waadatud ei ole, ja siis endine seadus, mis Riigikogu poolt I lugemisel

wastu wõetud sai. See komisjon peaks neid kahte seadust põhjalikult uurides neid Riigikogule ette panema. Sellepärast teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, walida täna erikomisjon, nende seaduste läbiwaatamiseks, jagajaks wõttes arw 10. Tähendab, selle komisjoni kätte tuleks anda haiguskin-nitus seadus ja haiguste wastu ja emade kinnitamiseseadus, mis I lugemisel oli vastu wõetud.

A. Tuip (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Siin oleme meie jälle ühe huwitawa fakti ees. Riigikogu komisjonidest wõtawad kõik Riigikogu rühmad osa, töötatakse välja seadus, mis teatud põhimõtetele rajatud. Pärast tuleb aga välja, et see seadus walitsusele mitte vastu-wõetaw ei ole ja walitsus omalt poolt töötab teise eelnõu välja, mis wastupidiste põhimõtete peale on rajatud. Niisugune nähtus ühes korralikus parlamentaarses riigis on täitsa wõimatu. Parlamentaa-res riigis teab parlament, mis walitsus tahab ja walitsus teab, mis parlament tahab. Seal sarnased lahkuminekud on wõimatud. Meil on tekkinud olukord, kus Wabariigi Walitsus ei ole heaks arwanud teatada, kuidas saaksid tema kawatus-e järele lahendatud väga tähtsad sotsiaal-poliitilised küsimused. Ma rõhutan samuti nagu aruandja, seda alla, et see seadus sisaldab üht tähtsat sotsiaal-poliitilist küsimust, aga peale selle puudutab ta kõige laiemal kihil kodanikkude õiguslisi huwised ja põhiseadust. Meie arusaamise järele peab see seadus saama rajatud alusmüürile, mida paneb kõigile Eesti seadustele meie põhiseadus. Kui meie waatame walitsuse poolt esitatud eelnõu, siis meie näeme, et see seaduseelnõu ei ole mitte sellele alusmüürile rajatud, waid temast leiame weel põhimõtteid, mida meie riiklisest elust on tagandanud suur rewolutsioon. Üksikasjaliselt wõime meie neid asju arutada, siis kui seaduseelnõu sisulisele arutusele tuleb. Nüüd wõime meie ainult aga arutamise korra kohta sõna wõtta ja kodukorda käsitada.

Kodukord on seadus ja tema käsita-mise wiisid peawad kindlad olema, kui seaduse tarwitamise kohta ette nähtud. Meie kodukord ei luba niisugust juhtumist, et seadus, mis esimesel lugemisel vastu wõetud, läheb komisjoni tagasi ja pärast hakatakse seadust, millel weel ei ole esimest lugemist olnud, teisel luge-misel temaga ühes arutama. Kuidas siis

jääb kodukorraga, kui komisjon wõtab vastu ühe uue seaduseelnõu, mis kahest kokku lapitud, missugune nähtus väga wõimalik on. Mitmendal lugemisel siis see komisjonist fulnud seadus tuleb, mitmes lugemine see siis on?

Meie kodukorra järele näib mul ainus wõimalus olewat, seda asja lahendada nii, kuidas meil awalikkude keskkoolide seadusega tehtud sai. Riigikogu läheb seaduse arutamisel edasi samas korras, kuidas kodukorras on ette nähtud, ja kui walitsusele ei ole mitte vastu wõetawad need põhimõtted, mille peale Riigikogu komisjon seaduse on rajanud, siis on walitsusel alati wõimalus esineda wasta-wate üksikute paragrahwide kohta parandustega. Awalikkude keskkoolide seaduse arutamisega on meil juba sarnane kord maksma pandud ja meie nägime, et wastaw minister väga südilt iga paragrahwi juures kaitses walitsuse positsiooni ja parandusi esitas. Meie ei wõi oma kodukorda tarwitada niiwiisi, kuidas ministri isik on. Üks minister on niisugune, kes wõib parandustega esineda, kes saab sellega toime, teda lastakse teisel lugemisel parandusi teha, kuna aga teine mitte sellega toime ei saa ja selle jaoks mingi seaduseelnõu komisjoni.

Sellepärast teen ma ettepaneku esiteks, et rahaasjanduse komisjoni ettepanek tagasi lükatakse ja teiseks, et haiguste wastu ja emade kinnitamiseseaduse teist lugemist jätkatakse.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Ma pean tähendama, et meil siiski Riigikogus on niisuguseid juhtumisi olnud, kus nüüd, kui seadus on esimesel lugemisel vastu wõetud, et ta esimese ja teise lugemise wahel on komisjoni antud ja komisjon on väga põhjalikka parandusi teinud. Nii et sellest küsimusest saadakse väga hästi üle. Kui meie sisuliselt asja peale waatame, siis meie näeme, et siin nüüd tulla ja waielda, et see oleks Riigikogu töö raskemaks tegemine, kohane pole. Just see erikomisjon, kes walitud saab, peab kindlasti ära kaaluma, et tal iga seisukoht teada oleks, et niisuguse seisukohaga ta ka esinema peaks, kui see seaduseelnõu teisel lugemisel arutusele tuleb.

Juhataja K. Wirma: Rahaasjanduse komisjoni poolt on ettepanek tehtud walida erikomisjon ja selle erikomisjoni kätte anda läbiwaatamiseks hai-

guskinnitus seadus ja samuti esimese ja teise lugemise wahel haiguste wastu ja emade kinnitamiseseadus. Rkl. Tulp'i poolt on ettepanek tehtud seda ettepanekut tagasi lükata. See ettepanek ei ole mitte iseseisew, waid selle ettepaneku kohta teewad Riigikogu liikmed hääletamisel tarwilised järeldused. Asun hääletamisele. Panen hääletamisele ettepaneku erikomisjon walida nende seaduste läbiwaatamiseks. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu, sellega on otsustatud komisjon walida. (Hüüe: Ära luge da!) Nõutakse äralugemist. (Loetakse häält.) Komisjoni walimise poolt on 42 häält, wastu 20, sellega on otsustatud erikomisjon walida. Palun ettepanekuid teha komisjoni liigete kandidaatide kohta. Ette pandud on järgmised kandidaadid: Töerakonna rühma poolt rkl. Strandman ja rkl. Schulbach, põllumeeste rühma poolt rkl. Hünerson, Birkenberg, sotsiaaldemokraatlise rühma poolt rkl. Tulp ja rkl. Johanson, iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma poolt rkl. Jonas, rahwaerakonna rühma poolt rkl. Liigand, kristliku rahwaerakonna poolt rkl. Rookman ja Saksa ning Wene erakonna poolt rkl. Sorokin.

Kas tehakse ettepanekuid walimise korra kohta? (Hüüded: Korraga!) On ettepanek tehtud korraga walida. Selle ettepaneku wastu ei waielda, asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on kõik ette pandud kandidaadid walitud. Siis on ettepanek, et selle komisjoni kätte anda haiguskinnituse seadus ja I ning II lugemise wahel haiguste wastu ja emade kinnitamiseseadus. (O. Strandman (töer.): Minu arwates ei ole see ettepanek päewakorras, ning ei saa siis loomulikult ka seda küsimust täna otsustada.) See ettepanek on rahaasjanduse komisjoni ettepanekus ning kirjalikult Riigikogu liigetele õigel ajal kätte saadetud, sellega siis ka päewakorras. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on mõned üksikud, sellega on see ettepanek wastu wõetud. Sõna ettepaneku tegemiseks on rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Silmas pidades, et haiguste wastu ja emade kinnitamiseseadus oli juba päewakorral Asutawa Kogu päewil, ning isegi arutamisel Asutawa Kogu üldkoosolekul, kust ta komisjoni

tagasi anti, ja et ta senni mööda komisjone on rändanud, kunni ta nüüd ühes uue seaduseelnõuga jällegi uude komisjoni anti — kardame meie tõsiselt, et ei see, ega ka see uus eelnõu selle Riigikogu elupäewil päewawalget ei näe. Seniste nähtuste järele wõib oletada, et praegutõttawad komisjonid eneste peale surnumatja osa ei tahtnud wõtta, ning selleks nüüd uus komisjon loodi. Et see küsimus siiski lõpulikult päewakorralt ära ei langeks, teen ettepaneku komisjonile määrata kahenädaline tähtaeg haiguskinnituse seaduse ning haiguste wastu ja emade kinnitamiseseaduse läbiwaatamiseks.

O. Strandman (töer.): Minu arwates ei pruugiks tähtaja määramise wastu olla, kui selle aja jooksul wõimalik oleks komisjonis eelnõu läbi waadata. Meil on kõnealolewad seadused mitmedkümmend paragrahwid paksud. Kas tõesti härra Piiskar arwab, et ükski komisjon neid eelnõusid suudaks 2 nädala jooksul läbi arutada? (J. Piiskar (is.): Teine seadus on ammugi komisjoni antud.) See on ükskõik, kas see seadus uus wõi wana on, sest uuel komisjonil tuleb teda ikkagi paragrahwide kaupa läbi arutada. Ma saaks aru, kui tähtajaks oleks määratud 2 kuud, siis oleks wõimalik olnud selle ettepaneku poolt hääletada, kui aga niisuguseid naeruwäärilisi ettepanekuid tehakse, siis ei saa nende poolt ka hääletada. (J. Piiskar (is.): Tehke Teie siis tõsine ettepanek.) Minul pole waja tähtaega määrata.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Enamus on wastu, sellega on tähtaja määramise ettepanek tagasi lükatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

16. Terwishoiu peawalitsuse töö-hoolekandeministeeriumi üldise komisjoni aruandja A. Palwadre (loeb): Terwishoiu peawalitsuse töö-hoolekandeministeeriumi alla ülewiimise seadus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 1. Terwishoiu peawalitsus („Uprawle-

nie glawnago wratshebnago inspektora ministerstwa wnutrennih djel", meditsinski sowet" ja „osoboe prisutstwie po narodnomu sdrawiu i obtschestwennomu prisreniu" — Wene seaduste kogu I k. teine jagu, „utschreshdenie ministerstw" §§ 367, 386 ja 363 ning nende lisad) wiiakse kõigi seadustes ettenähtud õigus- tega ning kohustustega siseministeeriumi alt töö-hoolekandeministeeriumi alla.

Juhataja K. Wirma: (Hääle- tatakse.) § 1 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 2. 1922 a. riigi eelarwes siseministeeriumile käesolewa seaduse § 1-ses tähendatud terwishoiu peawalitsuse tarwis määratud krediidid kantakse wastawalt tarwitamiseks samaks otstarbeks töö- hoolekandeministeeriumi eelarwesse.

Terwishoiu peawalitsuse koosseisus ettenähtud ametnikud arwatakse töö- hoolekandeministeeriumi koosseisu.

Juhataja K. Wirma: (Hääle- tatakse.) § 2 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 3. Käesolewa seaduse maksmahakka- misega lähewad kõik makswates seadus- tes ettenähtud siseministri õigused, mis

ühenduses § 1 tähendatud asutustega, töö- hoolekandeministri kätte.

Isikuwabadusi kitsendawad määrused karantiini seisukorra wälja kuulutamise wõi taudide hulgalise laialilagunemise pu- hul pannakse maksma töö-hoolekande- ja siseministri poolt ühiselt.

Juhataja K. Wirma: (Hääle- tatakse.) § 3 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Sellega on ka käesolew sea- dus II lugemisel wastu wõetud.

17. Juhataja teada- andmine järgmise koosoleku kohta.

Rkl. Pezold'i poolt on ettepanek tehtud käesolew koosolek lõpetada motiividel, et wanematekogu koosolek on tarwis ära pidada. Muuseas pean teatama, et Riigi- kogu juhatause poolt on otsustatud wane- matekogu koosolek ära pidada pooletunni pärast peale käesolewa koosoleku lõppu. Sõnasoowijaid selle korra kohta tehtud ettepaneku kohta ei ole. Asun hääletami- sele. (Hääletatakse.) Sellega on nähtawa enamusega otsusta- tud käesolew koosolek lõpe- tada. Siis teatan weel, et Riigikogu juhatause poolt kawatsetakse järgmine koosolek ära pidada homme kell 5 p. l. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.50 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Sekretäär **A. Tupits.**

